

TISZAKÁLMÁNFALVA ALAPÍTÁSÁNAK KÖRÜLMÉNYEI ÉS AZ ELSŐ TELEPESEK NÉVJEGYZÉKE

AZ ÚJ TELEPÜLÉS ALAPÍTÁSÁNAK KÖRÜLMÉNYEI

Tiszakálmánfalva története alapjában véve függvénye a 19. század utolsó negyedében zajló dél-magyarországi telepítéseknek, a délvidéki, valamint külön a Csajkás-vidéki szerbség iránti magyar politikának, a szerbek kezdetben autonómia-, majd önállósulási és elszakadási törekvéseinek, az első világháború utáni magyar összeomlásnak, az 1941 és 1944 közötti kis megszakítással, immár több mint kilencven éve tartó kisebbségi sorsnak.

Az 1867-es osztrák–magyar kiegyezés után Dél-Magyarországon élénk telepítési folyamat indult meg. Ennek keretében a magyar állam gazdasági és politikai okokból a gyorsan szaporodó alföldi magyarság nagy csoportjait a valaha magyarok lakta Délvidékre telepítette, hogy ellensúlyozza az osztrák császári uralom telepítési politikáját, amelynek során számos német, szerb, horvát, szlovák és ruszin község jött létre. A 150 éves török uralom, a Rákóczi-felkelés leverése, a háborúk és a rendkívüli méreteket öltő pestis megtizedelte a Duna és a Tisza közötti területeket és a déli végeket. Az elnéptelenedett vidékekre a bécsi udvar politikai okokból fékezte, sőt akadályozta a magyar etnikum visszatelepülését és odajövetelét, mert célja a magyar nemzettest gyengítése volt. Mária Terézia császárnő 1766-ban külön állami hivatalt létesített, amely a Monarchia területéről és Németországból százezres számokban végezte a nem magyar ajkú lakosság letelepítését, mintegy 1200 települést hozva létre. Bácskában, Bánátban és Szerémségben 1720 körül körülbelül 100 000 lakos élt, és ez a szám 1787-re egymillióra nőtt. Ezért lett a Délvidék lakossága nemzetiségi és vallási szempontból Európa legtarkább része. A betelepítések külön gazdasági jelentőséggel bírtak, mert a parlagon heverő földeket meg kellett művelni (ROKAI–DERE–PAL–KASAŠ 2002: 336–338).

A magyarság betelepülése a szerb határőrvidékre 1873 után indult meg, amikor ezt a területet az állami szervek polgárosították, és Bács-Bodrog megyéhez csatolták. A csajkások területéből alakult ekkor Bács-Bodrog megye titeli és szabályai járása. A határőrvidéken – így a Csajkás-vidéken is – túlnyomórészt szerbek laktak, akik állandóan és kitartóan küzdöttek az önállóságukért a Monarchia és a Magyar Királyság határain belül, de a végső cél alapjában véve a Szerbiával való egyesülés volt, kiváltképpen, amikor Szerbia már felszabadult a török uralom alól. Ez a szerb politikai irányvonal készítette a kiegyezés utáni magyar kormányokat, hogy szervezett telepítési akciókkal megváltoztassák Dél-Magyarország

nemzetiségi struktúráját nemcsak a fennálló községekben, hanem új települések létrehozásával is.

A magyar kormány telepítési politikája ellensúlyozni kívánta a császári rendeletek és pátensek által, a magyarság teljes mellőzésével vagy háttérbe szorításával végrehajtott telepítéseket. Ezzel más nemzetiségűek tízezreit, de még kisebb számú olasz, francia és spanyol népcsoportot is a Délvidékre telepítettek földterületek, adómentesség és más messzemenő kedvezmények adományozásával. A kiegyezés utáni időszak telepítési politikája nem hozta meg a várt eredményeket, mert az 1868-as és az 1875. évi törvénycikkek a három-, illetve hatévi adómentességen felül alig nyújtottak egyéb kedvezményt (BODOR 1914: 31–32).

Mivel a települőknek rendszerint nem volt annyi pénze, amellyel a vételárat azonnal vagy rövid időn belül kifizethették volna, a törvényhozás 1883-ban, majd 1888-ban olyan intézkedéseket hozott, amelyekkel a települők részére a vételár törlesztésére hústól negyvenkét évig terjedő időszakot határozott meg. Ezzel a délvidéki telepítések, minden nehézség ellenére, aránylag sikeresek lettek.

A magyar állam 1880 és 1900 között az akkori Bács-Bodrog és Torontál vármegyébe mintegy 17 500 magyar és 2500 német lakost telepített a következő új telepes községekbe: Bácsgyulafalva, Tiszakálmánfalva, Wekerlefalva (csak németeket), Szilágyi, Ótelek, Felső-Muzslya, Nagyerzsébetlak, Székelykeve, Hertelendyfalva és Sándoregyháza. Néhány helységhez hozzátelepítés történt, a többi helységben pedig a szerb lakossághoz egyre többen kezdtek Duna menti és Tisza vidéki magyarok bevándorolni (Palánka, a Palánka melletti állami csikótelep, Csúrog, Zsablya, Titel, Mozsor és Sajkáslak) (BODOR 1914: 36–37).

Az állami telepítések Tisza Kálmán akkori miniszterelnök, gróf Szapáry Gyula pénzügyminiszter, gróf Bethlen András és dr. Darányi Ignác földművelésügyi miniszterek nevéhez fűződnek.

A TELEPÍTÉSI ELŐKÉSZÜLETEK, AZ ADÁSVÉTELI SZERZŐDÉS MEGKÖTÉSE

Tisza Kálmán kormánya elsősorban a döntő többségben szerbek lakta Dél-Bácskát, ennek keretén belül a Csajkás-vidék nemzetiségi összetételét kívánta felhívítani, megváltoztatni. Ennek értelmében a Magyar Királyi Államkincstár megbízásából a Zombori Királyi Jóságigazgatóság és annak igazgatója, Mareschán József királyi tanácsos 1881-ben azt a feladatot kapta, hogy a Csajkás-vidéken lévő kincstári birtok területére tervezzen egy magyar települést kétszáz magyar család részére. Legmegfelelőbb helynek a felső-kovil–grahovói és az alsó-kovil–sanaci bozótos, erdős területet jelölték meg. A tervek készítésével egy időben a Zombori Királyi Jóságigazgatóság írásos tájékoztatót küldött a Tisza menti magyar városokba és falvakba, valamint Újvidékre, Temerinbe, Pirostra, Bácsföldvárra, Topolyára és más magyar vagy magyar többségű településre, hogy a meghirdetett feltételekkel írják össze az érdeklődőket, a jövődöbéli telepéseket.

A magyar kormány célja egy életerős magyar nagyközség megteremtése volt a Csajkás-vidéken, ezért kezdetben csak olyan egyének kerülhettek a telepések listájára, akik hivatalos okiratokkal igazolni tudták, hogy legalább ezer forintnyi vagyonnal rendelkeznek. Kevés ilyen jelentkező volt, ezért a Magyar Királyi Államkincstár és a Zombori Királyi Jászágigazgatóság a már listán lévő telepes jelöltek közül megbízta Hankónyi Ferenc és Szabó József újvidéki, valamint Kuszli János szenttamási lakosokat, hogy Bácska és Szerémség területén kíséreljenek meg összeírni 200 magyar családot. Új jelentkezőket Bácsfeketehegyen, Ókéren, Csúrogon, Futakon, Ürögön (Irregh) sikerült beszervezniük. E csoportnak egy budapesti lakos, Mátyus Arisztid jó nevű ügyvéd is tagja lett. Csak feltételezhető, hogy a Magyar Királyi Államkincstár kérte föl, hogy segítse az új település létrehozásában. Mivel nem jött össze a 200 magyar család, Mátyus Arisztid a kovil-grahovói kincstári birtok eladását a pesti *Pester Lloyd* című, a kormány félhivatalos német nyelvű politikai napilapjában is megjelentette 1883 novemberében. A háromszor megjelentetett hirdetés sem hozott eredményt, mert ugyan melyik szegény magyar telepes jelölt olvasta a német nyelvű *Pester Lloydot*? Ők négyen lettek a telepések meghatalmazott képviselői, akik az 1883. december 2-án Zomborban megkötött adásvételi szerződést – amelyet a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium rendelete alapján a Magyar Királyi Államkincstár képviselőjében a Zombori Királyi Jászágigazgatósággal mint eladóval – végül aláírtak.

Mátyus Arisztid ügyvédi tevékenysége az új település létrehozásában 1883. március 2-án kezdődött, amelyet az általa a telepéseknek 1884. december 5-éig elvégzett munkáért benyújtott ügyvédi költségjegyzék bizonyít.

Hankónyi Ferencnek, Kuszli Jánosnak és Szabó Józsefnek végül Bács-Bodrog vármegye, Szeged és környéke, valamint Szerémség mintegy 50 községében 152 családot sikerült meggyőznie, hogy a Csajkás-vidéken új életet kezdjen. A tervezett 200 magyar család így sem jött össze, ezért a kincstár a jelentkező 121 magyar telepes család mellett 31 német család letelepítését is lehetővé tette. A 31 német család közül 22 Bulkes (Maglic) községben, a többiek Járekon, Temerinben és Ókéren határozták el, hogy a jobb élet reményében az új településre költöznek. A telepések féltek a letelepedési nehézségektől, az addigi szegényes, de mégis a megszokott életmód és környezet feladásától. Másrészt a Csajkás-vidéki szerbség között a vártnál kevesebb telepes akart új otthonot teremteni, ők nem érezték annak a szerepnek a jelentőségét, az állam- és nemzetfenntartó erő megteremtésének fontosságát, amelyet a budapesti kormány nemzeti célként jelölt meg.

A telepések, illetve képviselőik a Magyar Királyi Államkincstárral a következő adásvételi szerződést írták alá:

„Adásvételi szerződés

Mely az alulírott napon a nagyméltóságú m. kir. Pénzügyminisztérium 1883-ik évi november 8-án 67946. sz. alatt kelt rendelete folytán egyrészt a m. kir. államkincstár képviselőjében a zombori kir. jászágigazgatóság mint eladó, másrészt Mátyus Arisztid budapesti lakos, Hankónyi Ferenc újvidéki lakos,

Kuszli János szent-tamási lakos és Szabó József ujvidéki lakos, mint a jelen szerződéshez 4. alatt fűzött és annak kiegészítő részét képező: »kötelező nyilatkozat és meghatalmazásban« külön megnevezett egyének mint vevők meghatalmazottjai között, a nagyméltóságú kir. Pénzügyminiszterium jóváhagyásának világos fentartásával a következő feltételek alatt kötött.

1. A m. kir. kincstár örökáron eladja az ő kizárólagos tulajdonát képező a Felső-kovilyi és grahovói és Alsó-kovilyi árokkal körülhatárolt ingatlan erdőbirtokot (a dunai szigeteket ide nem értve), mely beerdősített területből és irtványokból áll, és melyből a felső kovilyi és grahovói ingatlan csakis a káty-szent-iványi út által elválasztott egy összefüggő tagot; az alsó kovilyi ingatlan birtok pedig szintén egy külön tagot képez, úgy, ahogy azt a kir. kincstár tényleg bírja és birni jogosítva van, mely összes területek a jelen szerződéshez 2. és 3. alatt fűzött és annak kiegészítő részét képező térvázlatokon kitüntetve vannak a 4. alatti kimutatásban foglalt és e szerződés kiegészítő részeként ide fűzött névlajstromban megnevezett és az utolsó pontban is felsorolt egyéneknek az itt kitüntetett egyedenkénti felosztás szerinti területrészekben akként, hogy a fentebb megjelölt területért a vételár 425 000 ft, irva: négyszázhuszonötezer forintban, az eladott területen lévő erdőknek az átadás előtt még el nem adott faanyagért 180 000 ftban, irva: egyszáznyolcvanezer forintban és így az összes vételár közös egyetértéssel 605 000 ft, irva: hatszázötezer forintban állapítatik meg; melynek az alábbi pontokban foglalt módon és időben leendő befizetésére vevők magukat kötelezik.

2. Az első pontban kitett vételárnak az erdei faanyagokra eső részéből vevők az ujvidéki kir. adóhivatal f. év november 14-én 9313. számú átíratára szerint 60 000 ft, irva: hatvanezer forintot lefizetvén, az nekik ezuttal is nyugtattatik.

Kötelezik magukat vevők ugyan e címből még hátralevő 120 000 frtból 60 000 frtot, irva: hatvanezer forintot 1884. december hó 1-jén és ismét 60 000 frtot, irva: hatvanezer forintot 1885. december 1-jén mindenkor az 1883. évi december 1-től számított 6% kamatokkal a m. kir. adóhivatali, mint uradalmi pénztárba Zomborban egyetemleges kötelezettséggel pontosan befizetni.

3. A fentebbi pontban jelzett befizetés folytán az eladott erdőrészekben lévő eddig el nem adott faanyag egy harmadrésze az erdőközégek által megejtendő és vevők részéről eleve elfogadott beclés szerint azonnal a vevők szabad rendelkezésére fog bocsájtani.

Az erdőben lévő eddig el nem adott faanyag megmaradt két harmadrészeben, vevők a mellék haszon bevételeket az erdőtörvény korlátai között és az erdőhivatal közlegeinek kijelölése alapján már most is élvezhetik, de a fákat mindaddig ejteni nem leszen szabad, míg az előbb említett részlet és kamatfizetések következtében ezen faanyagok a teljesített fizetés mérvében a vevők szabad rendelkezésére bocsájtani fognak.

4. Tartoznak vevők az 1-ső pontban említett 425 000 ft, irva: négyszázhuszonötezer forint földvételárt 1886-ik év december 1-jétől kezdve, hét egyenlő egymásután következő mindig december 1-jén esedékes részletben u. m.

60 714 frt 30 krt 1886. évi december 1-jén	
60 714 frt 30 krt 1887.	”
60 714 frt 30 krt 1888.	”
60 714 frt 30 krt 1889.	”
60 714 frt 30 krt 1890.	”
60 714 frt 30 krt 1891.	”
60 714 frt 30 krt 1892.	”

A törlesztetlen vételár után 1883. évi december 1-jétől számított 6% kamatokkal együtt, a zombori m. kir. adóhivatali, mint uradalmi pénztárba befizetni.

Szabadságukban áll vevőknek a fenti vételár részleteket az előbb jegyzett határidők előtt is törleszteni.

A jelen pontban érintett vételár befizetéséért minden vevő külön, az általa megvásárolt és 4. alatti kimutatásban kitüntetett terület arányában szavatol.

Megjegyeztetvén, hogy miután az egész megvett birtokot a vevők egymás között kétszáz egységben osztották fel, ezen birtokrészi egységnek 2125 frt, irva: kétezeregyszázhuszonöt forint földvételár felel meg.

5. A kisebb királyi haszonvételek, u. m. az italmérés, halászat, malom és vásárjogot a kincstár a létesítendő községnek engedi át, de oly feltétellel, hogy ezen jogok csak községbelinek adhatók ki bérbe és hogy a befolyó jövedelem közcélokra fordíttassék.

Ezen jogok használata tekintetében a kincstár különben semmi néven nevezendő szavatosságot nem vállal.

A lelkész kinevezését a kincstár magának tartja fenn.

6. Vevők a megvásárolt terület birtokába 1883-ik év december 1-jével lépnek, habár a szerződés aláírása később történnék is és kötelesek a megvett területnek a zombori kir. jószágigazgatóság és a politikai hatóság által kijelölendő részén községet alakítani és az abban leendő házak felállítását 1884. év tavaszán megkezdeni és akként folytatni, hogy legkésőbb 1885. év tavaszán a kétszáz ház felépüljön és a politikai nagyközség megalakuljon.

A megvett birtok vevőknek birtokában azon állapotban megy át, a melyben az az ajánlat elfogadása idejében létezik; a kir. kincstár tehát sem eladott birtok területe, sem minősége, sem jövedelmezése; valamint az átengedett kisebb királyi haszonvételekre nézve, a jövőbeni törvényhozási vagy hatósági intézkedések tekintetében semminemű felelősséget, jótállást, kártérítési kötelezettséget vagy szavatosságot nem vállal és vevők minden ez iránybani kifogásokról és igényekről határozottan lemondanak.

Miután ezen szerződés csupán politikai, nem pedig úrbéri község alakítását célozza vevőknek, az úrbéri törvényekből eredhető jogok és haszonvételek követelésére éppen semmi igényük nincsen.

7. A megvett birtok 1883. év december 1-ső napjától mindazon jogokkal és kötelezettségekkel, melyekkel azt e napon a kir. kincstár bírta, de figyelmeztve az ezen szerződés feltételeiben foglalt korlátokra, a vevőkre átszármazottnak tekintetik; és jogosítva vannak vevők a vett birtok jövedelmeikre; de az idő-

ponttól minden ezen birtokot terhelő országos, fejedelmi, községi, megyei és más egyéb bármilyen néven nevezendő adók, terhek és szolgáltatások a vevőkre hárulnak és azok által teljesítendőek; valamint hogy minden a vett birtokot ért elemi csapás vagy bármely más eset által okozott kár vagy baleset, egyedül a vevők terhére rovandó és e címen vevők a kir. kincstártól kártérítést, vételár elengedést vagy a kikötött fizetési határidők elhalasztását semmi szín alatt sem követelhetik.

A megvett birtok haszonvétele és jövedelme 1883. december 1-jéig a kir. kincstárt illetvén meg, a netalán ez ideig esedékes és hátralévő haszonbér, fávételár vagy egyéb követelések a kir. kincstár javára lesznek beszedendők és ezekre vevők semmi igényt sem támaszthatnak.

8. Miután az eladott, illetőleg megvett birtok a kir. kincstár által haszonbérbe van adva, a bérszerződések vevőkre átruháztnak és vevők 1883. év december 1-jétől számított időtől azon haszonbérrel tartoznak megelégedni, mely az eladást megelőzőt haszonbéri szerződésben a kir. kincstári uradalom számára kikötöttet.

A kir. kincstári uradalom a haszonbér behajtásáért semminemű jótállást, kezességet vagy szavatosságot nem vállal és e tekintetben vevők a kir. kincstári uradalom ellenében semminemű igényt nem támaszthatnak.

Szabadságukban áll vevőknek a fent jelölt haszonbéri jogviszonyt bérlőkkel saját veszélyükre és a kir. kincstár minden megterhelhetése nélkül szabályozni, a vevőknek átadandó haszonbéri szerződések feltételeik szerint a felmondást a bérlők ellenében saját felelősségükre érvényesíteni és e cím alatt a kir. kincstár ellenében kárpótlási igényt nem támaszthatnak, sőt arról lemondanak.

A szerződés a továbbiakban meghatározza, hogy az eladott, illetőleg megvett birtoknak a vevők nevére való telekkönyvi átíratára a királyi kincstár részéről csakis a vételár és kamatainak teljes befizetése után lesz engedélyezve. A fontosabb rendelkezéseket még a szerződés 11., 13., 15. és 16. pontja tartalmazza.

11. Minden ezen adásvevési ügyletből származó bélyegilleték és átíratási, valamint az átadásnál felmerülő költségeket és a fizetési nyugtákra szükséges bélyegeket vevők sajátjukból tartoznak viselni.

13. A vételajánlat elfogadása által jogilag már létrejött adásvételi ügyletre vonatkozó eme szerződés vevőkre nézve tüstént az aláírás után válik kötelezővé, az eladó kir. kincstár részéről azonban ezen szerződésnek a nagyméltóságú m. kir. Pénzügyminiszterium által leendő formaszertinti jóváhagyása fentartatik.

15. A vevőkkel leendő érintkezés könnyítése céljából végül kikötöttik, hogy dacára annak, hogy a szerződést mint vevők meghatalmazottjai négyen fogják aláírni, a kincstár jogosítva leendő ezen meghatalmazottak bármelyikével magával érintkezni és bármelyikükhöz intézendő felszólítások és közlések a többi háromra nézve is kötelező erővel bírandnak.

16. A jelen szerződés 1-ső pontjában említett vevőknek egyénekenkénti és a vett egységek szerinti kitüntetések a következők:

Torma Mátyás	vevő	2 azaz két	egység	erejéig.
Drobnyik Gergely	vevő	1 azaz egy	egység	erejéig.
Macska János	”	1	”	”
Vörös János	”	1	”	”
Grisza István	”	1	”	”
Csábi Imre	”	1	”	”
Drobnyik János	vevő	2 azaz két	”	”
Varnyú Ágoston	vevő	1 azaz egy	”	”
Takács Antal	vevő	2 azaz két	”	”
Molnár András	”	1 azaz egy	”	”
Pajkó Ferenc	”	1	”	”
Dudás József	”	1	”	”
Drobnyik József	”	2 azaz két	”	”
Nagy János (csonka)	”	1 azaz egy	”	”
Odry Pál	”	4 azaz négy	”	”
Horgász Pál	”	1 azaz egy	”	”
Vas Anna	”	1	”	”
Németh Gergely	”	1	”	”
Székely Terézia	”	1	”	”
Kis Csantavéri Anna	”	1	”	”
Tóth Vince	”	1	”	”
Ördög Péter	”	1	”	”
Hajdú Mátyás	”	1	”	”
Szuloczki Mihály	”	1	”	”
Dosztán András	”	1	”	”
Tóth Péter	”	1	”	”
Bálint István (horgosi)	”	1	”	”
Kovács Márton	”	1	”	”
Nagy János	”	1 azaz egy	”	”
Szabó Szabados Péter	”	1	”	”
Kuszli János	”	2 azaz két	”	”
Dudás Imre	”	2	”	”
Umstadt Károly	”	1 azaz egy	”	”
Nechlich Péter	”	5 azaz öt	”	”
Umstadt Johann	”	1 azaz egy	”	”
Mahler Jakab	”	3 azaz három	”	”
Umstadt Lajos	”	1 azaz egy	”	”
Schwalm Keresztély	”	1 azaz egy	”	”
Mahler Károly	”	2 azaz két	”	”
Hoffmann Mihály	”	6 azaz hat	”	”
Hoffmann Jakab id.	”	2 azaz két	”	”
Frank János	”	1 azaz egy	”	”
Steigele Péter	”	2 azaz két	”	”
Kettenbach Henrik	”	1 azaz egy	”	”

Czéh Jakab	”	1	”	”	”
Hartmann Jakab	”	1	”	”	”
Schmidt János	”	2	azaz két	”	”
Heintz György	”	1	azaz egy	”	”
Hoffmann Keresztély	”	3	azaz három	”	”
Beck János	”	1	azaz egy	”	”
Hoffmann György	”	1	azaz egy	”	”
Enzminger Henrik	”	2	azaz két	”	”
Enzminger Jakab	”	1	azaz egy	”	”
Mahler Jakab ifj.	”	1	azaz egy	”	”
Ursch Mihály	”	1	azaz egy	”	”
Gollmann Jakab	”	2	azaz két	”	”
Mahler György	”	1	azaz egy	”	”
Hoffmann Péter	”	2	azaz két	”	”
Halasi Mátyás	”	1	azaz egy	”	”
Hermetz Demeter	”	2	azaz két	”	”
Horváth Ambrus	”	1	azaz egy	”	”
Illés Anna	”	1	”	”	”
Kovács János	”	1	”	”	”
Pap András	”	1	”	”	”
Szabó István	”	2	azaz két	”	”
Gőz Lajos	”	1	azaz egy	”	”
Sáfrán Pál	”	1	”	”	”
Latzik Pál	”	1	”	”	”
Sáfrán János	”	1	”	”	”
Milanovits Mihály	”	1	”	”	”
Csizmár Károly	”	1	”	”	”
Jávorka András	”	1	”	”	”
Hasovits Imre	”	1	”	”	”
Nesztárecz István	”	1	”	”	”
Csóré István	”	1	”	”	”
Kováts János	”	2	azaz két	”	”
Wechter szül.	”	1	azaz egy	”	”
Kellenbach Krisztina	”	1	azaz egy	”	”
Grisza Szilveszter	”	1	azaz egy	”	”
Bunyik Ágoston	”	1	”	”	”
Szekeres Elek	”	1	”	”	”
Csákvári Ádám	”	1	”	”	”
Szekeres Albert	”	1	”	”	”
Szekeres Ádám	”	1	”	”	”
Hulala János	”	1	”	”	”
Benedek Mihály	”	1	”	”	”
Székó Antal	”	1	”	”	”

Özvegy Mandenitz szül. Kutina Anna	”	1 azaz egy	”	”
Czibbal Péter	”	1 azaz egy	”	”
Hoffmann Jakab	”	1	”	”
Mészáros Antal	”	1	”	”
Zséli Máté	”	1	”	”
Orosits Ferenc	”	1	”	”
Fábián Antal	”	1	”	”
Süli János	”	2 azaz két	”	”
Dudás György	”	1 azaz egy	”	”
Kmetovics József	”	1	”	”
Tóth József	”	1	”	”
Huszkó János	”	1	”	”
Varga Ferenc	”	1	”	”
Molnár Ferenc ifjú	”	1	”	”
Vasas István	”	1	”	”
Kapás József	”	1	”	”
Balogh Pál	”	1	”	”
Balogh Mátyás	”	1 azaz egy	”	”
Katona József	”	1	”	”
Kasza István	”	1	”	”
Czakó József	”	1	”	”
Brezovai József	”	1	”	”
Czakó Mihály	”	2 azaz két	”	”
Kiss János	”	1 azaz egy	”	”
Novák István	”	1	”	”
Kelemen János	”	1	”	”
Kanyó Mihály	”	1	”	”
Bercsényi Mihály	”	1	”	”
Kalmár Mihály	”	1	”	”
Zsunyi István	”	1	”	”
Gombár István	”	1	”	”
Varga Somogyi József	”	1	”	”
Varga Somogyi Borbála	”	1	”	”
Jakubecz Mártonné	”	1	”	”
Kókai János	”	1	”	”
Ikotin Ferenc	”	1	”	”
Cimbal Ferenc	”	1	”	”
Pápista István	”	1	”	”
Kihut János	”	1	”	”
Vismeg András	”	1	”	”
Vitzkó Mihály	”	1	”	”
Uracs József	”	1	”	”
Vida Sándor	”	1	”	”

Nagy Márton	”	2 azaz két	”	”
Povaszán Gergely	”	1 azaz egy	”	”
Becskeházy Sándor	”	5 azaz öt	”	”
Varga Lajos	”	2 azaz két	”	”
Gubrászky István	”	3 azaz három	”	”
Szabó József	”	1 azaz egy	”	”
Horváth József	”	1	”	”
Bodó Mátyás	”	1	”	”
Budai András	”	1	”	”
Cziczéri Péter	”	1	”	”
Kost György	”	2 azaz két	”	”
Kost János	”	1 azaz egy	”	”
Kovács Balázs	”	1	”	”
Kis János Olajos	”	1	”	”
Kis Kovács Zsuzsanna	”	1	”	”
Király Imréné	”	1	”	”
Nagy Kovács Julis	”	1	”	”
Bársony Sebestyénne	”	1	”	”
Miskolczi Anna	”	1	”	”
Sipos Bálint	”	1	”	”
Hankónyi Ferenc	”	8 azaz nyolc	”	”
Nagy Márton	”	1 azaz egy	”	”
Mátyus Aristid	”	1	”	”

Mely ekként kötött és két eredeti példányban kiállított adásvevési szerződés felolvastatván, a vevők anyanyelvén megmagyarázás után általuk jól megértetvén és elfogadtatván, mindkét fél megbizottjai által a megkért tanuk jelenlétében aláíratott.

Kelt Zomborban, 1883. évi december 2-án.

Az eladó uradalmi
kincstár részéről

(P. H.)

Mareschan József s. k.
kir. jószágigazgató

Mátyus Aristid s. k., Hankónyi Ferenc s. k., Kuszli János s. k., Szabó József s. k., Sztrilik Zsigmond s. k. mint tanu, Schmidt György s. k. mint tanu.”²

Az adásvételi szerződésből látszik, hogy a tervezett község területe két különálló, egymással helyhatáros részből áll: a felső-kovilyi és a grahovói ingatlan erdőbirtokból és az alsó-kovilyi árokkal körülhatárolt ingatlanból. Az első rész

² *Vajdasági Levéltár*, 421-es Fond, Bács-Bodrog vármegye 1861–1918, Tiszakálmánfalva. Adásvételi szerződés, 1883. 12. 02.

a későbbiekben csak Grahovó néven szerepel, melynek területe 2563 kat. hold. Az alsó-kovilyi területrészt Sanac néven ismeretes, amelyet 649 kat. hold erdő és irtvány borította. Az első adásvételi szerződésben ugyan nincs feltüntetve, de a majdani község összesen 3212 kat. hold földterületre lett tervezve.

A szerződés feltételei a telepesek számára nagyon súlyosak voltak, mert annak alapján íródtak, hogy minden telepes az előírt 1000 forint értékű ingó vagy ingatlan vagyonnal rendelkezik. Viszont Hankónyi Ferenc – mint a legtöbb telepes családot összeíró felhatalmazott –, akiben a vármegye a legjobban megbízott, és aki a telepesek fő megbízottja és vezetője volt, csúnyán visszaélt a mindkét részről beléje fektetett bizalommal. Hankónyi ugyanis a települni szándékozók névsorába felvette mindazon jelentkezőket, akik nem rendelkeztek 1000 forint értékű vagyonnal. 50–300 forintnyi ellenszolgáltatás fejében mellőzte a vagyoni állapotot. Így a telepes jelöltek jó része szegény és nincstelen családok voltak. A szegény családoknak és Hankónyinak megvolt a számítása. A települni szándékozó család egyik napról a másikra egy katasztrális hold, a telepítés idején egy numerának nevezett házhely a beltelken és 13 katasztrális hold egyelőre bozóttal, erdővel borított szántóföld boldog tulajdonosának érezhette magát. Hankónyi viszont, miután a szegény telepesek kenőpénzeit összeszedte, 8 háztelek (numera) és 104 kat. hold szántóföld előjegyzett birtok tulajdonosának tekintette magát. Ő volt a telepesek első vezetője, talán emiatt a megyei és az állami hatóságok egy ideig elnézték becstelenségeit, a szegény emberek kifosztását.

Az adásvételi szerződés aláírása utáni időszakban, amikor már Hankónyi elvesztette tekintélyét, és leváltották a telepesek vezetője és képviselője tisztségéről, a telepesek Dörner Márton óbecsei postafőnököt választották meghatalmazott elnöküknek. Nincs róla adat, hogy a telepesek milyen módon kerültek kapcsolatba Dörner Mártonnal, ki ajánlhatta, hogy ezt a felettebb nehéz feladatot elvállalja.

Dörner Márton 1884. január 17-én a telepítvényesek közjegyzőileg meghatalmazott elnöküknek választották, és ezt a munkát 1887-ig becsületesen végezte. Dörner Márton Óbecsén tekintélyes közéleti ember volt, az óbecsei tűzoltószervezet egyik vezetője, továbbá művelt, politikai rátermettséggel és jó íráskészséggel bíró személy. Felmérte a helyzetet, és mélyen együtt érezve a telepesekkel, mindent megtett az új település létrehozása, később a fennmaradása érdekében.

A zentai levéltár óbecsei részlegében csak e kevés felsorolt adat található, utódairól semmi. Nincs adat, sem felelet a legizgalmasabb kérdésre, hogy e derék férfiú miért vállalta a telepes elnöki tisztséget. Dörner Márton a telepes község helyének kijelölése, azaz 1884. február 28-a előtt Schmausz Endre felkérte, hogy hozza magával igazoló iratait, amelyekkel igazolja telepes elnöki tisztségét.

Idekívánkozik még az az adat, hogy Mátyus Arisztid, a telepesek budapesti ügyvédje 1884. április 27-én bűnvádi feljelentést tett a korrumpált Hankónyi ellen. Visszaélései miatt bíróság elé került, és börtönbüntetésre ítélték.

Mátyus Arisztid lelkiismeretesen végezte munkáját. Mint a telepesek jogi képviselője sokat tett a telep és a telepesek létkérdéseinek megoldásáért. Ez az ismert budapesti ügyvéd jómagá is feliratkozott a települni szándékozók névsorába, de valódi telepes soha nem lett. A nevére szóló birtokegység bejegyzésének inkább

gesztusértékű biztatás volt a célja, mert az új örökös adásvételi pótszerződés aláírói között már nem szerepel a neve.

A telepesek első névsora az adásvételi szerződés aláírása után állandóan változott. Főleg a Hankónyi által verbuvált telepesek egy része, akik nemcsak szegény, hanem veszekedős, verekedős természetű emberek voltak. Így sokan jogtalanul eladták az igényelt telkeket és földterületeket, amelyeket főleg németek vettek meg.